

MÜNYETÜ'L GUZÂT'IN DİLİ HAKKINDA BİR DENEME

Münyetü'lguzât, Memluk Türkçesi yadigarlarından. "Gazilerin Arzusu" anlamına gelen bu eser, adı bilinmeyen bir mütercim tarafından Timur Big'in emriyle Mısır'da tercüme edilmiştir. Tercüme kaynağı eden Arapça eser belirtilmemiştir. Bu konuda çeşitli görüşler vardır; (Ritter, 1929; 116; Karatay, 1961: 619)

Eser, hem harp sanatıyla ilgili Türkçe yazılı kaynakların en eskisi olması, hem de dil özellikleri bakımından Türkçe araştırmaları için büyük değer taşır.

Eserin bilinen tek nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi III. Ahmed kısmında 3468 numarada kayıtlı bulunmaktadır. Yazma nüsha 264 mm. Boy ve 178 mm. Eninde müklepli, şemseli kahverengi meşin bir cilt içindedir. Metin aharlı kalın ebadı kağıda yazılmış olup 115 yapraktır. Her sayfada 113 mm. Uzunluğunda 9 satır vardır. Yalnız Arapça olan ilk sayfa yedişer satırlıktır. Zahriye ve unvan altın nakışlı, cetveller kırmızıdır (Cunbur, 1967:5)

Elimizdeki nüsha, zahriyedeki kayda göre, Gazi Altunboğa adına istinsah edilmiştir. İstinsah tarihi H. 850 (1446/7)'dir.

Münyetü'lüguzât, altı fen üzerine yazılmıştır. Anvâk elimizdeki bu nüshada bu altı fenden biri olan kalkan tutmak bölümü yoktur. Ayrıca, ok atmak bahsi de başlıksızdır.

Bu bölümde de eksik olabileceği muhtemeldir.

Mütercim, eserin bölümlerini şöyle belirtmektedir.

1. atka binmek
2. süngü tutmak
3. kılıçkaa taalluk ameller
4. kalkan tutmak
5. ok atmak
6. top atmak

Ata binmek

Bu bölüm at üzerinde sabit durabilmekten, eyersiz olarak ata binmeyi öğrenmekten, eyer takımının ve üzeninin nasıl olması gerektiğinden bahseder. Bunların yanında atı yürütme, koşturma, geri döndürme ve dinlendirme gibi binicilikle ilgili hususlar tarif edilmiştir.

2 Mızrak Tutmak

Bu bölümde çeşitli mızrak tutma ve kullanma usullerinden, örnek olarak Muhdis,

Şmar AUELBEKOVA

Ahmet Yesevi Ü. Sos. Bil. Ens. Yük.Lis. Öğrencisi

Sagri, Şami, Horasani, Deylemi tarzı mızrak tutmak ve bir usulden diğerine basıl geçileceğinden, hasımla karşılıklı mızrak mücadelesinin nasıl yapılacağından, mızrak çeşitlerinden, mızrak hilelerinden bahsedilmiştir.

3. Kılıç Kullanmak

Bu bölümde. Yemeni, Kılaî, Hindî, Firencî, Mısırî, Süleymanî, Dımışkî gibi kılıçların özelliklerinden kılıcı taşıma ve kına koyma usullerinden, kılıcı iyi kullanmak için gerekli talimatların nasıl yapılacağından bahsedilmiştir.

4. Kalkan Tutmak

Bu bölüm elimizdeki, I nüshada mevcut değildir.

5. Ok Atmak

Yazmada, ok atma bahsi başlıksız olarak verilmiştir. Bu bölümde her şeyden önce ok atmak için yumuşak yayla çokça talim yapılması gerektiğinden, aşağıdan yukarıya, kaleye ok atmaktan, yayın nasıl çekileceğinden, at üstünde nasıl ok atılacağından bahsedilmiştir.

6. Top Vurmak

Eserin bu bölümünde, çevgan oyununun insanları savaşa hazırladığından, bu oyunda çevganla topa vurma usullerinden, çevgan miktarının, oynanacak meydanın genişliğinden, vasıflarından, bu oyunu kaç kişiyle oynamanın iyi olacağından bahsedilmiştir. Bununla birlikte, bu bölüm sonunda zıpkının nasıl atılacağından bahsedilmiştir.

Münyetü'lguzât ve eserle ilgili araştırmalar hakkında daha detaylı bilgiler için (UĞURLU 1987; UĞURLU, 1994).

Münyetü'lguzât, Türkçe kelimeler yönünden zengindir. Bunda, eserin askerler için yazılmış olması ve sanat kaygısı taşımaması rol oynamıştır, denilebilir. Ayrıca, bu durumu dolayısıyla, o günkü konuşma dili hakkında da bir ölçüde bilgi edinilmektedir.

1.2. Münyetü'lguzât'ın Dili ile İlgili Görüşler

Janos Eckman'a göre Münyetü'lguzât "asıl Kıpçak dili"ni temsil eden eserlerden birisidir

(ECKMAN, 1965:36; 1963:305)

Doerfer ise Münyetü'lguzât için şöyle demektir. Aslında eser, büyük ölçüde Çağatayca'nın tesirindedir. Yani, bu dilin asıl kullanım alanının dışında kaleme alınmış, sayısı pek de az olmayan eserlerden biridir, fakat pek de zayıf olmayan bir Kıpçakça katışımında hissedilmektedir (1989: 139)

MÜNYETÜ'LGUZÂT'TA GEÇEN KELİMELER

I. Ortak Olmayan Kelimeler

1. Araştırılan Lehçelerde Kullanılmayan Kelimeler

Münyetü'lguzât'ta geçen bazı kelimeler, araştırdığımız Türk lehçelerinin hiç birisinde bugün kullanılmamaktadır: Örnek: *buş* (27a8) "zarar vermek"; *kol* (8a6) "güneş almayan çukur yer, vadi, nehir yatağı"; *kurla* (15a8) "defa, kere"; *sarı* (39a5) "yön, taraf"; *sarı* (15a9) "yön, taraf"; *üküş* (3a8) "çok"

2. Doğu Türkçesinde Kullanılan Kelimeler

Metinde geçen *katla* (9 b-9) "defa, kere" kelimesi bugün sadece Özbek Türkçesinde (Akabirov 1981: II, 561) kullanılmakta; Kazak Karakalpak Nogay ve Türkiye Türkçesinde kullanılmamaktadır. Bu kelimenin yerine adı geçen Kıpçak lehçelerinde *ret*; Oğuz Türkçesini temsil eden Türkiye Türkçesinde *kez*, *kere* kelimeleri kullanılmaktadır.

3. Kıpçak Türkçesinde Kullanılan Kelimeler

Metnimizde geçen şu kelimeler sadece, Kazak Karakalpak Nogay Türkçesinde kullanılmaktadır: *ang mang* (42a9) "şaşkın, şaşkınlık" ~ *an tan* "şaşkın, şaşkınlık" (Kenesbaev 1974: 1, 91) -*an tan* "şaşkın, şaşkınlık" (Esemuratova 1982: 1. 91) ~ *an tan* "şaşkın, şaşkınlık" (Baskakov 1963: 43). *arkın* (48a6) "yavaş" ~ *akırın* "yavaş" (Kenesbaev 1974: 1, 165). -*akırın* "yavaş" (Esemuratov 1982: 1, 69). -*akırın* "yavaş" (Baskakov 1963: 35). *birer* (7a9) "ara sıra" ~ *birer* "ara sıra" (Kenesbaev 1976: 2, 618). ~ *biren* "ara sıra" (Esemuratova 1982: 1,

35). *~birem* "ara sıra" (Baskakov 1963: 82). *biyik* (80a2) "yüksek" *~biyik* "yüksek" (Kenesbaev 1976: 2, 315). *~ biyik* "yüksek" (Esemuratova 1982: 1, 286). *-biyik* "yüksek" (Baskakov 1958: 80). *kö müdürük* (34b5) "at göğüslüğü" *~kömekey* "at göğüslüğü" (Kenesbaev 1980: 5, 155~*kömekey* "at göğüslüğü" (Esemuratova 1988: 3, 14). *~kömekey* "at göğüslüğü" (Baskakov 1963: 178). *sokur* (36b9) "kör" *~sokır* "kör" (Kenesbaev 1985: 8, 328). *~sokır* "kör" (Esemuratova 1992: 4, 212). *~sokır* "kör" (Baskakov 1963: 302).

4. Oğuz Türkçesinde Kullanılan Kelimeler

Münyetü'lğuzât'ta geçen bazı kelimeler sadece Türkiye Türkçesinde kullanılmaktadır. Örneğin: *ağ* (4b1) "ağmak" (Eren 1988: 1, 28). Kazak Karakalpak Nogay ve Özbek Türkçelerinde bu kelimenin yerine *biyikte* kelimesi kullanılmaktadır, *bul* (70a-9) "bulmak" (EREN 1988: 1, 228). Kazak Karakalpak Nogay ve Özbek Türkçesinde bu kelime yerine *tapmak* kullanılmaktadır, *çevre* (64b1) "çevre, etraf" (Eren 1988: 1, 297). Kazak Karakalpak Nogay ve Özbek Türkçelerinde bu kelime kullanılmamaktadır, *döğül* (18b5) ve *tögiil* (10b2) "değil" (Eren 1988: 1, 345) kelimelerinin yerine Kazak Karakalpak Nogay ve Özbek Türkçesinde *emes* kelimesi kullanılmaktadır. Ancak belli durumlarda seyrek olarak kullanılmaktadır.

iksik (114a1) "eksik, az" (Eren 1988: 1, 441). Kazak Karakalpak Nogay ve Özbek Türkçesinde bu kelime kullanılmamaktadır. *kazanç* (108b7) "kazanç" (EREN, 1988: 2, 825). Bu kelime adı geçen Kıpçak lehçelerinde ve Doğu Türkçesinde bulunmamaktadır, *kindü* (7a8) "kendi" (Eren 1988: 2, 834). Bu kelimenin yerine Doğu Türkçesi ve adı geçen Kıpçak lehçelerinde *öz* kelimesi kullanılmaktadır. *kizle* (75b6) "gizlemek, saklamak" (EREN, 1988:1, 553). Kazak Karakalpak Nogay ve Özbek Türkçesinde bu kelime yerine *casıruv* kelimesi kullanılmaktadır. *ört* (44b7) "örtmek, kapamak" (EREN, 1988: 2, 1142). Bu kelimenin yerine adı geçen Kıpçak lehçeleri ve Doğu Türkçesinde *cabuv* kelimesi kullanılmaktadır, *sağ* (10a3) "sağ" (solun zıddı) (EREN, 1988: 2, 1241). Bu kelimenin yerine Kazak

Karakalpak Nogay ve Özbek Türkçesinde *on* kelimesi kullanılmaktadır.

uçuz (14a5) "kolay" (EREN, 1988: 2, 886). Bu kelime adı geçen lehçelerde kullanılmamaktadır.

II. Ortak Kelimeler

1. Ses ve Anlamı Aynı Olan

Kelimeler

Münyetü'lğuzât'ta geçen bir çok kelimeler Kazak Karakalpak Nogay, Özbek ve Türkiye Türkçelerinde ses ve anlam bakımından aynıdır. Örnek: *ak* (72a1) "ak, beyaz" > *ak* "ak, beyaz" (Kenesbaev 1974: 1, 127); (Esemuratova, 1982: 1, 56); (Baskakov 1963: 32); (Akabirov, 1981: 1, 357). *ak* (30b9) "akmak" *~ ak* "akmak" (Kenesbaev, 1974: 1, 136); (Esemuratova, 1982: 1, 28); (Baskakov, 1963: 26); (Akabirov, 1981: 1, 558). *al* (60a1) "almak" > *al* "almak" (Kenesbaev, 1974: 1, 167); (Esemuratova, 1982: 1, 69); (Baskakov, 1963: 39); (Akabirov, 1981: 1, 533). *alda* (22a9) "aldatmak" > *alda* "aldatmak" (Kenesbaev, 1974: 1, 211); (Esemuratova, 1982: 1, 77); (Baskakov, 1963: 37); (Akabirov, 1981: 1, 39). *altı* (5a9) "altı" (sayı) > *altı* "altı" (Kenesbaev, 1974: 1, 233); (Esemuratova 1982:1, 83); (Baskakov, 1963: 39); (Akabirov, 1981: 1, 534). *arka* (12b1) "arka, sırt" > *arka* "arka, sırt" (Kenesbaev, 1974: 1, 326); (Esemuratova, 1982: 1, 97); (Baskakov, 1963: 46); (Akabirov, 1981: 1, 544). *art* (8b7) "art, arka" > *art* "art, arka" (Kenesbaev, 1974: 1, 342); (Esemuratova 1982: 1, 101); (Baskakov 1963: 47); (Akabirov, 1981: 542). *as* (90a4) "asmak" > *as* "asmak" (Kenesbaev, 1974: 1, 366); (Esemuratova, 1982:1,110); (Baskakov, 1963: 50); (Akabirov 1981: 1, 545). *at* (6b3) "at" > *at* "at" (Kenesbaev 1974: 1, 404); (Esemuratova 1982: 1, 110); (Baskakov 1963: 52); (Akabirov 1981: 1, 547). *ay* (90b1) "ay, kamer" > *ay* "ay, kamer" (Kenesbaev 1974: 1, 86); (Esemuratova 1982: 1, 38); (Baskakov 1963: 28); (Akabirov 1981: 1, 526). *ayak* (8a4) "ayak" > *ayak* "ayak" (Kenesbaev 1974: 1, 545); (Esemuratova 1982: 1, 133); (Baskakov 1963: 57); (Akabirov 1981: 1, 522). *az* (22b2) "az" > *az* "az" (Kenesbaev 1974: 1, 75); (Esemuratova 1982: 1, 31); (Baskakov 1963: 29); (Akabirov 1981: 1, 524). *bas* (39b2) "basmak" > *bas* "basmak" (Kenesbaev 1976: 2, 120); (Esemuratova 1982: 1, 221); (Baskakov 1963: 73); (Akabirov 1981: 1, 133). *bat* (8a3) "batmak, gömülmek" > *bat* "batmak, gömülmek" (Kenesbaev 1976: 2, 143); (Esemuratova 1982: 1,

229); (Baskakov 1963: 74); (Akabirov 1981: 1, 135); *bez* (46a8) "bezemek, bıkmak, usanmak" > *bez* "bezemek, bıkmak, usanmak" (Kenesbaev 1976: 2, 208); (Esemuratova 1982: 1, 256); (Baskakov 1963: 74); (Akabirov 1981: 1, 96). *bil* (43b4) "bilmek" > *bil* "bilmek" (Kenesbaev 1976: 2, 600); (Baskakov 1958: 107); (Baskakov 1963: 81); (Akabirov 1981: 1, 114). *bir* (2b8) "bir" > *bir* "bir" (Kenesbaev 1976: 2, 608); (Esemuratova 1982: 1, 303); (Baskakov 1963: 81); (Akabirova 1981: 116). *bit* (80a2) "bitmek, yetişmek" > *bit* "bitmek, yetişmek" (Kenesbaev 1976: 2, 626); (Baskakov 1958: 111); (Baskakov 1963: 83); (Akabirov 1981: 1, 122). *biz* (76a9) "biz" (şans zamiri) > *biz* "biz" (Kenesbaev 1976: 2, 599); (Esemuratova 1982: 1, 359); (Baskakov 1963: 79); (Akabirov 1981: 1, 111). *buyur* (6a8) "buyurmak, emretmek" > *buyur* "buyurmak, emretmek" (Kenesbaev 1976: 2, 494); (Esemuratova 1982: 1, 359); (Baskakov 1963: 90); (Akabirov 1981: 155). *bük* (102b4) "bükmek" > *bük* "bükmek" (Kenesbaev 1976: 2, 561); (Esemuratova 1982: 1, 383); (Baskakov 1963: 92); (Akabirov 1981: 1, 147). *inan* (22a5) "inanmak, güvenmek" > *inan* "inanmak, güvenmek" (Kenesbaev 1979: 4, 450); (Esemuratova 1984: 2, 271); (Baskakov 1963: 426); (Akabirov 1981: 2, 329). *it* (92b6) "köpek" > *it* "köpek" (Kenesbaev 1979: 4, 471); (Esemuratova 1984: 2, 264); (Baskakov 1963: 118); (Akabirov 1981: 1, 338). *iz* (14b5) "iz" > *iz* "iz" (Kenesbaev 1986: 10,423); (Esemuratova 1984: 2, 256); (Baskakov 1963: 117); (Akabirov 1981: 1, 316). *el* (3b2) "el" > *el* "el" (Kenesbaev 1978: 3, 303); (Esemuratova 1984: 2, 103); (Akabirov 1981: 2, 442). *eski* (85a5) "eski" > *eski* "eski" (Kenesbaev 1978: 3, 444); (Esemuratova 1988: 3, 112); (Baskakov 1963: 433); (Akabirov 1981: 2, 442). *kal* (40a8) "kalmak" > *kal* "kalmak" (Kenesbaev 1980: 5, 578); (Esemuratova 1988: 3, 112); (Baskakov 1963: 142); (Akabirov 1981: 2, 594). *kan* (92b8) "kan" > *kan* "kan" (Kenesbaev 1980: 5, 623); (Esemuratova 1988: 3, 115); (Baskakov 1963: 143); (Akabirov 1981: 2, 596). *kanat* (16b6) "kanatmak" > *kanat* "kanatmak" (Kenesbaev 1980: 5, 638); (Esemuratova 1988: 3, 118); (Baskakov 1963: 144); (Akabirov 1981: 2, 596). *kara* (79a4) "kara, siyah" > *kara* "kara, siyah" (Kenesbaev 1982: 6, 36); (Esemuratova 1988: 3, 123); (Baskakov 1963: 147); (Akabirov 1981: 2, 599). *karın* (110a2) "karın" > *karın* "karın" (Kenesbaev 1982: 6, 115); (Esemuratova 1988: 3, 138); (Baskakov 1963: 152); (Akabirov 1981: 2, 602). *kayna* (8 lal) "kaynamak, bitişmek" > *kayna*

"kaynamak, bitişmek" (Kenesbaev 1980: 5, 530); (Esemuratova 1988: 3, 100); (Baskakov 1963: 137); (Akabirov 1981: 2, 538). *kırk* (106al) "kırk" (sayı) > *kırk* "kırk" (Kenesbaev 1983: 7, 14); (Esemuratova 1988: 3, 216); (Baskakov 1963: 201); (Akabirov 1981: 2, 583). *kıs* (21b9) "kısmak, sıkmak" > *kıs* "kısmak, sıkmak" (Kenesbaev 1983: 7, 21); (Esemuratova 1988: 3, 221); (Baskakov 1963: 203); (Akabirov 1981: 2, 585). *kızır* (88a4) "kızarmak, kızıl renkli olmak" > *kızır* "kızarmak, kızıl renkli olmak" (Kenesbaev 1982: 6, 548); (Esemuratova 1988: 3, 204); (Baskakov 1963: 420); (Akabirov 1981: 2, 570). *kızıl* (86a9) "kızıl, kırmızı" > *kızıl* "kızıl, kırmızı" (Kenesbaev 1982: 6, 563); (Esemuratova 1988: 3, 205); (Baskakov 1963: 197); (Akabirov 1981: 2, 570). *kim* (4a9) "kim" (zamir) > *kim* "kim" (zamir) (Kenesbaev 1980: 5,404); (Esemuratova 1984: 2, 348); (Baskakov 1963: 166); (Akabirov 1981: 1, 385). *kol* (4a2) "kol, el" > *kol* "kol, el" (Kenesbaev 1982: 6, 279); (Esemuratova 1988: 3, 166); (Baskakov 1963: 169); (Akabirov 1981: 2, 639). *Kork* (58a5) "korkmak" > *kork* "korkmak" (Kenesbaev 1982: 6, 357); (Esemuratova 1988: 3, 175); (Baskakov 1963: 173); (Akabirov 1981: 2, 641). *koy* (49b6) "koymak, bırakmak" > *koy* "koymak, bırakmak" (Kenesbaev 1982: 6, 260); (Esemuratova 1988: 3, 165); (Baskakov 1963: 169); (Akabirov 1981: 2, 614). *Kör* (71a8) "kör" > *kör* "kör" (Kenesbaev 1980: 5, 190); (Baskakov 1958: 337); (Baskakov 1963: 180); (Akabirov 1981: 1, 419). *kulak* (20a5) "kulak" > *kulak* "kulak" (Kenesbaev 1982: 6, 451); (Esemuratova 1988: 3, 184); (Baskakov 1963: 186); (Akabirov 1981: 1, 404). *ok* (53b9) "ok" > *ok* "ok" (Kenesbaev 1983: 7, 402); (Esemuratova 1992: 4, 18); (Baskakov 1963: 243); (Akabirov 1981: 2, 526). *on* (27a7) "on" (sayı) > *on* "on" (Kenesbaev 1983: 7, 425); (Esemuratova 1992: 4, 24); (Baskakov 1963: 246); (Akabirov 1981: 2, 505). *orta* (64a9) "orta" > *orta* "orta" (Kenesbaev 1983: 7, 466); (Esemuratova 1992: 4, 35); (Baskakov 1963: 251); (Akabirov 1981: 2, 514). *oyna* (16a9) "oynamak" > *oyna* "oynamak" (Kenesbaev 1983: 7, 390); (Esemuratova 1992: 4, 15); (Baskakov 1963: 242); (Akabirov 1981: 2, 500). *sal* (42bl) "salmak, uzatmak, koymak" > *sal* "salmak, uzatmak, koymak" (Kenesbaev 1985: 8, 414); (Esemuratova 1992: 4, 173); (Baskakov 1963: 286); (Akabirov 1981: 2, 66). *sarı* (79a3) "sarı" (renk) > *sarı* "sarı" (Kenesbaev 1985: 8, 187); (Esemuratova 1992: 4, 182); (Baskakov 1963: 289); (Akabirov 1981: 2, 23). *Seksen* (14a 3) "seksen" (sayı) > *seksen* "seksen" (sayı)

(Kenesbaev 1985: 8, 253); (Esemuratova 1992: 4, 197); (Baskakov 1963: 293); (Akabirov 1981: 2, 13). *sen* (14b9) "sen" (şahıs zamiri) > *sen* "sen" (şahıs zamiri) (Kenesbaev 1985: 8, 266); (Esemuratova 1992: 4, 199); (Baskakov 1963: 294); (Akabirov, 1981: 2, 36). *siz* (4a3/8) "siz" (şahıs zamiri) > *siz* "siz" (şahıs zamiri) (Kenesbaev 1985: 8, 508); (Baskakov 1958: 576); (Baskakov 1963: 296); (Akabirov, 1981: 2, 44). *sol* (9b2) "sol" (sağın zıddı) > *sol* "sol" (Kenesbaev 1985: 8, 329); (Esemuratova 1992: 4, 212); (Baskakov 1963: 302); (Akabirov 1981: 2, 96). *tak* (104b9) "takmak, bağlamak" > *tak* "takmak, bağlamak" (Kenesbaev 1985: 8, 547); (Esemuratova 1992: 4, 257); (Baskakov 1963: 325); (Akabirov 1981: 2, 147). *tart* (103al) "çekmek, asılmak" > *tart* "çekmek, asılmak" (Kenesbaev 1986: 9, 31); (Esemuratova 1992: 4, 282); (Baskakov 1963: 337); (Akabirov 1981: 2, 207). *tay* (85a8) "tay" > *tay* "tay" (Kenesbaev 1985: 8, 535); (Esemuratova 1992: 4/ 258); (Baskakov 1963: 326); (Akabirov 1981: 2, 197). *top* (111a6) "top" (çevgan oyununda kullanılan) > *top* "top" (Kenesbaev 1978: 3, 157); (Esemuratova 1992: 4, 340); (Baskakov 1963: 357); (Akabirov 1981: 2, 250). *toprak* (74b2) "toprak" > *toprak* "toprak" (Kenesbaev 1986: 9, 206); (Esemuratova 1992: 4, 343); (Baskakov 1963: 353); (Akabirov 1981: 2, 224). *tırnak* (104a7) "tırnak" > *tırnak* "tırnak" (Kenesbaev 1986: 9, 381); (Esemuratova 1992: 4, 378); (Baskakov 1963: 375); (Akabirov 1981: 2, 186). *uzat* (94a2) "uzatmak" > *uzat* "uzatmak" (Kenesbaev 1986: 9, 459); (Esemuratova 1992: 4, 381); (Baskakov 1963: 380); (Akabirov 1981: 2, 264). *üst* (7a9) "üst" > *üst* "üst" (Kenesbaev 1986: 10,12); (Esemuratova 1992: 4, 416); (Baskakov 1963: 391); (Akabirov 1981: 2, 282).

2. Sesçe Aynı Anlamı Yakın Olan Kelimeler

Araştırdığımız metinde sesçe aynı anlam bakımından ise yakın kelimeler bulunmaktadır. Örnek: *katla* (1 1 1b5) "yuvarlanmak, tekerlenmek" Kazak Türkçesinde *katta* kelimesi "katlamak" anlamında kullanılmaktadır. (Kenesbaev 1982: 6, 149) Karakalpak ve Nogay Türkçesinde *katla* "katlamak" (Esemuratova 1988: 3, 145); (Baskakov 1963: 155) Özbek Türkçesinde *katla* "katlamak" (Ercilasun 1991: 453) Türkiye Türkçesinde *katla* "katlamak" anlamında kullanılmaktadır. (Eren 1988, 813). *kötür* (72a6) "götürmek, kaldırmak" KazakKarakalpakNogay Türkçesinde *köter*

kelimesi "kaldırmak" manasında kullanılmaktadır (Kenesbaev 1980: 5, 237); (Esemuratova 1982: 3, 32); (Baskakov 1963: 282); . Özbek Türkçesinde *kötar* "kaldırmak" (Akabirov 1981: 1, 422); Oğuz Türkçesinde bu kelime sadece ses değişikliklerine uğramıştır fakat anlamı bakımından aynıdır: *götür* "götürmek" (Eren 1988: 567); *sağın* (86b2) "düşünmek". Adı geçen Kıpçak lehçelerinde ve Doğu Türkçesinde *sağın* kelimesi "özmek" anlamında kullanılmaktadır. (Kenesbaev 1985: 8, 93); (Esemuratov 1992: 4, 160); (Baskakov 1963: 282); (Akabirov 1981: 2, 73); *süngü* (4al) "süngü" KazakKarakalpak ve Oğuz Türkçesinde *süngi* kelimesi "tüfek namlusunun ucuna takılan küçük kılıç biçiminde delici silah" manasında kullanılmaktadır. (Kenesbaev 1985: 8, 423); (Esemuratova 1992:4, 235); (Eren 1988, 1354); Nogay ve Özbek Türkçesinde bu kelime kullanılmamaktadır; *tuy* (74b4) "duymak" Doğu Türkçesinde *tuy* kelimesi "hissetmek" anlamında kullanılmaktadır. (Akabirov 1981: 2, 221); Oğuz Türkçesinde *tuy* kelimesi sadece ses değişikliklerine uğramıştır ama anlamı aynıdır: *duy* "duymak" (Eren 1988: 1, 415). Bugün adı geçen Kıpçak lehçelerinde bu kelime kullanılmamaktadır, *uçuz* (14a5) "kolay" Oğuz Türkçesin temsil eden Türkiye Türkçesinde *ucuz* "ucuz" anlamında kullanılmaktadır. (Eren 1988: 2, 1507). KazakKarakalpakNogay ve Özbek Türkçesinde bu kelime kullanılmamaktadır.

3. Düzenli Ses Değişiklikleri Gösteren Anlamı Aynı Olan Kelimeler

Münyetü'lguzât'ta geçen bazı kelimeler bugünkü Kazak Karakalpak Nogay, Özbek ve Türkiye Türkçelerinde farklıdır. Ancak, bu kelimelerdeki ses değişikliklerinin tarihî gelişimine bakıldığında bunların ortak bir sese gittikleri görülmektedir.

d ~ t

Münyetü'lguzât'ta *d* ile görülen bazı kelimelerde, Kazak Karakalpak Nogay, Özbek Türkçeleri aslı olan *t*'yi korumaktadır.

Örnek: *ad* (5a7) "ad, isim" > *at* "ad, isim" (Kenesbaev 1974: 1, 404414); (Esemuratova 1982: 1,

110111); (Baskakov 1963: 5152); (Akabirov 1981: 1, 547).

Kazak Karakalpak Nogay Türkçesi:

d>t; k>ğ

Örnek: *dakı* (103b9) "dahi; ve" > *tağı* "dahi; ve" (Kenesbaev 1978: 3, 104); (Esemuratova 1992: 4, 256); (Baskakov 1963: 173).

Kazak Karakalpak Nogay ve Özbek Türkçesi:

d>t

Örnek: *dur* (66b2) "yardımcı fiil" > *tur* "yardımcı fiil" (Kenesbaev 1986: 9, 279); (Esemuratova 1992: 4, 356); (Akabirov 1981: 2, 256).

Kazak Karakalpak Nogay Türkçesi:

ç>ş

aç (77 a6) "açmak" > *aş* "açmak" (Kenesbaev 1974: 1, 507508); (Baskakov 1958: 65); (Baskakov 1963: 54).

ç>ş

Örnek: *çak* (10b5/8) "zaman, vakit" > *şak* "zaman, vakit" (Kenesbaev 1986: 10, 96); (Esemuratova 1992: 4, 256); (Baskakov 1963: 402).

ç>ş

Örnek: *kıçı* (89a4) "küçük" > *kışı* "küçük" (Kenesbaev 1980: 5, 448); (Esemuratova 1984: 2, 356); (Baskakov 1963: 163):

Örnek: *küç* (59b5) "güç, kuvvet" > *küş* "güç, kuvvet" (Kenesbaev 1980: 5, 386); (Esemuratova 1988: 3, 80); (Baskakov 1963: 195). *saç* (92a2) "saç" > *şaç* "saç" (Kenesbaev 1986: 10, 171); (Esemuratova 1992: 4, 514); (Baskakov 1963: 407). *saç* (92a2) "saç" > *şaç* "saç" (Kenesbaev 1986: 10, 171); (Esemuratova 1992: 4, 515); (Baskakov 1963: 407). *sanç* (48a5) "batırmak, saptamak" > *şanşı* "batırmak, saptamak" (Kenesbaev 1986: 10, 131); (Esemuratova 1992: 4, 505); (Baskakov 1963: 404).

Kazak Karakalpak Nogay Türkçesi:

aş (99b8) "aşmak, geçmek" > *as* "aşmak, geçmek" (Kenesbaev 1974: 1, 367); (Esemuratova 1982: 1, 105); (Baskakov 1963: 49). *aşık* (28b2) "acele etmek" > *asıık* "acele etmek" (Kenesbaev 1974: 1, 397); (Esemuratova 1982: 1, 109); (Baskakov 1963: 51). *kaş* (103al) "kaş" > *kas* "kaş" (Kenesbaev 1982: 6, 122); (Esemuratova 1988: 3, 140); (Baskakov 1963: 153). *karış* (88a9) "karışmak" > *karıs* "karışmak" (Kenesbaev 1982: 6, 120); (Esemuratova 1988: 3, 139); (Baskakov 1963: 152). *karşu* (43al) "karşı" > *karşı* "karşı" (Kenesbaev 1982: 6, 104); (Esemuratova 1988: 3, 136); (Baskakov 1963: 151).

Kazak Karakalpak Nogay Türkçesi:

ğ>v

Örnek: *ağır* (27a1) "ağır, çok" > *avır* "ağır, çok" (Kenesbaev 1974: 1, 494); (Esemuratova 1982: 1, 123); (Baskakov 1963: 23). *ağız* (26a4) "ağız" > *avız* "ağız" (Kenesbaev 1974: 1, 477); (Esemuratova 1982: 1, 121); (Baskakov 1963: 23). *ağrı* (8a1) "ağrıtmak, açtırmak" > *avırt* "ağrıtmak, açtırmak" (Kenesbaev 1974: 1, 499); (Esemuratova 1982:1,124); (Baskakov 1963:24).

ğ>v

bağ (19b6) "bağ; kuçak" > *bav* "bağ; kuçak" (Kenesbaev 1976: 2, 158); (Esemuratova 1982: 1, 232); (Baskakov 1963:48).

Kazak Karakalpak Nogay ve Özbek Türkçesi:

ğ>k

bağa (92b4) "kurbağa" > *baka* "kurbağa" (Kenesbaev 1976: 2, 50); (Esemuratova 1982: 1, 178); (Baskakov 1963: 67); (Akabirov 1981: 1, 87). Kazak Karakalpak Nogay Türkçesi:

ğ>y

bağla (78b6) "bağlamak" > *bayla* "bağlamak" (Kenesbaev 1976: 2, 33); (Esemuratova 1982: 1, 172); (Baskakov 1963: 66). *bağlan* (94a9) "bağlanmak" > *baylan* "bağlanmak" (Kenesbaev 1976: 2, 34); (Esemuratova 1982: 1, 172); (Baskakov 1963: 66).

Özbek ve Türkiye Türkçesi:

k>ğ

çak (10b5) "zaman, vakit" > *çağ* "zaman, vakit" (Akabirov 1981: 2, 380); (Ercilasun 1991: 110).

Kazak Karakalpak Nogay ve Özbek Türkçesi:

b>p

bıçak (79b8) "bıçak" > *pışak* "bıçak" (Kenesbaev 1985: 8, 28); (Esemuratova 1992, 4, 132); (Baskakov 1963: 273); (Akabirov 1981: 1, 589).

Kazak Karakalpak Nogay Türkçesi:

b>m

boyun (34a7) "boyun" > *moyın* "boyun" (Kenesbaev 1983: 7, 221); (Esemuratova 1988: 3, 312); (Baskakov 1963: 225).

Kazak Türkçesi:

b>m

bıyık (103a2) "bıyık" > *mıyık* "bıyık" (Kenesbaev 1983: 7, 218). Türkiye Türkçesi:

m>b

men (25a4) "ben" > *ben* "ben" (Ercilasun 1991: 60). *min* (9b2) "binmek" > *bin* "binmek" (Ercilasun 1991: 70). *ming* (104a3) "bin" (sayı) > *bin* "bin" (Ercilasun 1991: 70).

Kazak Karakalpak Nogay Türkçesi:

m>p

tasma (104b8) "tasma, halka" > *taspa* "tasma, halka" (Kenesbaev 1986: 9, 45); (Esemuratova 1992: 4, 284); (Baskakov 1963: 339);

p>b

tipren (12b9) "deprenmek, sallanmak" > *tebren* "deprenmek, sallanmak" (Kenesbaev 1986: 9, 90); (Esemuratova 1992: 4, 300); (Baskakov 1963: 346); (Akabirov 1981: 2, 150). *tapuş* (54a6) "buluşmak, karşılaşmak" > *tabıs* "buluşmak, karşılaşmak" (Kenesbaev 1985: 8, 526); (Esemuratova 1992:4, 256); (Baskakov 1963: 324).

Kazak Karakalpak Nogay ve Türkiye Türkçesi:

e>i

eye (64b3) "iye, sahip" > *iye* "iye, sahip" (Kenesbaev 1979: 4, 424); (Esemuratova 1984: 2, 258); (Baskakov 1963: 116); (Eren 1988: 1, 736).

Kazak Karakalpak Nogay Türkçesi:

i>e

iki (7b8) "iki" (sayı) > *eki* "iki" (sayı) (Kenesbaev 1978: 3, 291); (Esemuratova 1984: 2, 108); (Baskakov 1963: 432). *illig* (39a3) "elli" (sayı) > *eluv* "elli" (sayı) (Kenesbaev 1978: 3, 329); (Esemuratova 1984: 2,108); (Baskakov 1963:434).

Kazak Karakalpak Nogay ve Özbek Türkçesi:

u>ı

kıldur (75a5) "kıldırmak, yapmak" > *kıldır* "kıldırmak, yapmak" (Kenesbaev 1982: 6, 582); (Esemuratova 1988: 3, 211); (Baskakov 1963: 198); (Akabirov 1981: 2, 577). *oyun* (108a9) "oyun" > *oyın* "oyun" (Kenesbaev 1980: 5, 398); (Esemuratova 1992:4, 17); (Baskakov 1963: 243); (Akabirov 1981: 2, 500).

Kazak Karakalpak Nogay Türkçesi:

h>k; ş>s; o>u

ohşa (81a2) "benzemek" > *uksa* "benzemek" (Kenesbaev 1986: 9, 471); (Esemuratova 1992:4, 381); (Baskakov 1963: 382).

Kazak Karakalpak Nogay ve Özbek Türkçesinde:

ol (4a2) "olmak" > *bol* "olmak" (Kenesbaev 1976: 2, 341); (Esemuratova 1982: 1, 327); (Baskakov 1963: 84); (Akabirov 1981: 1, 163).

Kazak Karakalpak Nogay Türkçesi:

ö>ü; ğ>y;

öğren (25b9) "öğrenmek" > *üyren* "öğrenmek" (Kenesbaev 1986: 9, 533); (Esemuratova 1992:4, 407); (Baskakov 1963: 389).

Kazak Karakalpak Nogay Türkçesi:

s>ş ç>ş

baş (3a5) "baş" (bir şeyin uç noktası) > *bas* "baş" (Kenesbaev 1976: 2, 111); (Esemuratova 1982: 1,205); (Baskakov 1963: 71).

Kazak Karakalpak Türkçesi:

y > j

yakın (10b8) "yakın" > *jakın* "yakın" (Kenesbaev 1978: 3, 553); (Esemuratova 1984: 2, 162).
yaman (35a6) "kötü, fena" > *jaman* "kötü, fena" (Kenesbaev 1978: 3, 598); (Esemuratova 1984: 2, 170).
yahşi (5b7) "iyi, güzel" > *jaksı* "iyi, güzel" (Kenesbaev 1978:3, 549); (Esemuratova 1984: 2, 161).
yağrın (20a4) "sırt, kürek kemiği" > *javırın* "sırt, kürek kemiği" (Kenesbaev 1979: 4, 28); (Esemuratova 1984: 2,18).

y>j; m>n; ğ>b

yamğır (79b 1) "yağmur" > *janbır* "yağmur" (Kenesbaev 1978: 3, 553); (Esemuratova 1984: 2, 174).
yara (16b6) "yara" > *jara* "yara" (Kenesbaev 1978: 3, 671); (Esemuratova 1984: 2, 177).

Kazak Karakalpak Nogay Türkçesi: z>r

büz (95a8) "büzmek" > *bür* "büzmek" (Kenesbaev 1976: 2, 575); (Esemuratova 1982: 1, 388); (Baskakov 1963:93).

4. Düzenli Ses Değişiklikleri Gösteren Anlamı Yakın Olan Kelimeler

Araştırdığımız metinde tarihî gelişimine göre ortak bir sese giden, ancak anlam bakımından birbirinden farklılaşmış kelimelere de rastlanmaktadır.

Örnek: *alkışçı* (4a8) "alkışçı, medh eden" Kazak Karakalpak Türkçesinde k>ğ; ş>s; ç>ş ses değişikliklerine uğramıştır: *alğıştı* "teşekkür eden" (Kenesbaev 1974: 1, 211); (Esemuratova 1982: 1,77).

Kazak Karakalpak Nogay Türkçesi:

ı>u

arı (84a5) "arı temiz" > *aruv* "iyi, güzaf" (Kenesbaev 1974: 1, 350); (Esemuratova 1982: 1, 52); (Baskakov 1963: 268).

Kazak Karakalpak Türkçesi:

iti (92a1) "keskin" > *jiti* "iyi gören" (Kenesbaev 1979: 4, 344); (Esemuratova 1984: 2, 203). Bu kelime Münyetifluzât'taki kelime y sesi bulunmamaktadır.

Kazak Karakalpak Nogay Türkçesi:

karındaş (83a4) "kardeş" > *karındas* "kız kardeş" (Kenesbaev 1982: 6, 118); (Esemuratova 1988: 3,138); (Baskakov 1963: 152).

Kazak Karakalpak Nogay Türkçesi:

y>J

yarı (60b7) "taraf" > *jarı* "yanın" (Kenesbaev 1978: 3, 700); (Esemuratova 1984: 2, 181); (Baskakov 1963: 469).

Kazak Karakalpak Türkçesi:

y->j

yitiğ (97b2) "keskin" > *jiti* "iyi gören" (Kenesbaev 1979: 4, 344); (Esemuratova 1984: 2, 203).

5. Kelime Kökleri Ortak Türemiş Şekilleri Farklı Olan Kelimeler

Münyetü'l güzâfta geçen bazı kelimelerin, araştırdığımız metinde yaşayan lehçelerde kullanılan kelimeler ile kelime kökleri ortak, türemiş şekilleri ise farklıdır.

Örnek: *aşağa* (23b3) "aşağı" > *ast*, *astınğı* "aşağı" (Kenesbaev 1974: 1, 389); (Esemuratova 1982: 1, 108); (Baskakov 1963: 50); (Akabirov 1981: 1, 546).
çevüklük (76a6) "çeviklik" Kazak Karakalpak Nogay Türkçesinde *şapşan* "hızlı, çabuk" (Kenesbaev 1986: 10, 145); (Esemuratova 1992: 4, 308); (Baskakov 1963: 405); Özbek Türkçesinde ise *çakkon* "hızlı, çabuk" (Akabirov 1981: 2, 361).
çıkırık (68b2) "döner, dönen şey" > *şığır* "çıkırık" (Ercilasun 1991: 128); (Baskakov 1958: 746); (Baskakov 1963: 421); Özbek Türkçesinde *çığır* "çıkırık" (Ercilasun 1991: 129).
imgek (94a6) "eziyet, zahmet" > *enbek* "emek" (Kenesbaev 1978: 3, 367); (Esemuratova 1984: 2, 118).
kesegen (85a6) "kesegen, keskin" Kazak Karakalpak Nogay Türkçesinde *keskiş* "kesegen, keskiş" (Kenesbaev 1979: 4, 654); (Esemuratova 1984: 2, 333); (Baskakov

1963: 163). Özbek Türkçesinde ise *keskiç* "kesegen, keskin" (Akabirov 1981: 2, 381) *kıyış* (19b9) "meyletmek, çevrilmek" Kazak Karakalpak Türkçesinde *kıysayt* "meyletmek, çevrilmek" (Kenesbaev 1982: 6, 203); (Esemuratova 1988: 3, 208). Nogay ve Özbek Türkçesinde *kıyışayt* "meyletmek, çevrilmek" (Baskakov 1963: 198); (Akabirov 1981: 2, 576). *kögüs* (20a8) "göğüs" Kazak Karakalpak Nogay Türkçesinde > *kökirek* "göğüs" (Kenesbaev 1980: 5, 133); (Esemuratova 1988: 3, 10); (Baskakov 1963: 177). *kömlüdürük* (34b5) "at göğüslüğü" > *kömekey* "at göğüslüğü" (Kenesbaev 1980: 5, 155); (Esemuratova 1988: 3, 14); (Baskakov 1963: 178).

körklüg (8a2) "güzel, iyi" Kazak Karakalpak Türkçesi > *körkti* "güzel, iyi" (Kenesbaev 1980: 5, 215); (Esemuratova 1988: 3, 20). *küneş* (80a3) "güneş" > *kim* "güneş" (Kenesbaev 1980: 5, 311); (Esemuratova 1988: 3, 61); (Baskakov 1963: 344). *küneş* (80a 3) "güneş" > *kün* "güneş" (Kenesbaev 1980: 5, 311); (Esemuratova 1988: 3, 61); (Baskakov 1963: 344). *niçük* (13b3/4) "nasıl, niçe" > *neşe* "nice" (Kenesbaev 1983: 7, 347); (Esemuratova 1988: 3, 357); (Baskakov 1963: 237). *ög* (20b9) "akıl" Kazak Karakalpak Türkçesi > *ügit* "akıl" (Kenesbaev 1986: 9, 519); (Esemuratova 1992: 4, 402). Özbek Türkçesinde > *ogit* "akıl" (Akabirov 1981: 2, 494). *sağrı* (69a8) "atın arka ayağının üstü" > *san* "atın arka ayağının üstü" (Kenesbaev 1985: 8, 146); (Esemuratova 1992: 4, 175); (Baskakov 1963: 287); (Akabirov 1981: 2, 68). *sakin* (109a4) "sakinmek, korunmak" Kazak Türkçesinde > *saktan* "sakinmek, korunmak" (Kenesbaev 1985: 8, 111). Karakalpak Nogay ve Özbek Türkçesinde > *saklan* "sakinmek, korunmak" (Esemuratova 1992: 4, 166); (Baskakov 1963: 284); (Akabirov 1981: 2, 30). *tavdul* (45b5) "şaşırmak" > *tan kalu* "şaşırmak" (Kenesbaev 1985: 8, 590); (Esemuratova 1992: 4, 274); (Akabirov 1981: 2, 202). *tirkin* (94a8) "kılıç sapının elin içinde iyi durmaması, gevşek olma" > *tiri* "canlı" (Ercilasun 1991: 176); (Esemuratova 1992: 4, 291); (Baskakov 1963: 401); (Ercilasun 1991: 177). *tizik* (8a5) "çabuk, kolayca" > *tez* "çabuk, kolayca" (Kenesbaev 1986: 9, 98); (Esemuratova 1992: 4, 301); (Baskakov 1963: 342); (Akabirov 1981: 2, 152); (Eren 1988: 1467). *tutka* (92b1) "kılıcın sapı" Türkiye Türkçesinde *sap* "kılıcın sapı" (Eren 1988: 1257). Kazak Karakalpak Nogay ve Özbek Türkçesinde: *tutka* "kılıcın sapı" (Kenesbaev 1986: 9, 296); (Esemuratova 1992: 4,

357); (Baskakov 1963: 366); (Akabirov 1981: 2, 235). *üzere* (2b2) "üstüne, üzerine" Kazak Karakalpak Nogay Türkçesinde > *üstine* "üstüne, üzerine" (Kenesbaev 1986: 10, 12); (Esemuratova 1992: 4, 416); (Baskakov 1963: 391); Özbek Türkçesinde ise *üstiga* "üstüne, üzerine" (Akabirov 1981: 2, 282).

yağırılık (8b9) "atın sırtına konulan bir çeşit keçe" > *javır* "atın sırtına batan bir şeyden fayda olan yara" (Kenesbaev 1979: 4, 27); (Esemuratova 1984: 2, 1998); (Baskakov 1963: 454); (Akabirov 1981: 2, 493).

6. Sadece Kökleri Bulunan Kelimeler

Araştırdığımız metinde geçen bazı kelimelerin benzer şekilleri bugünkü Kazak Karakalpak Nogay, Özbek ve Türkiye Türkçelerinde bulunmamaktadır. Ancak bu lehçelerde, Münyetü'l guzât'ta geçen kelimelerle aynı kökten türeyen kelimeler bulunmaktadır.

Örnek: *iriş* (58b9) "erişmek, yetişmek" > *erv* "erişmek, yetişmek" (Kenesbaev 1978: 3, 414); (Baskakov 1958: 95); (Baskakov 1963: 107).

karı (83a2) "ihtiyar" Karakalpak ve Nogay Türkçesinde *kart* "ihtiyar" (Esemuratova 1988: 3, 136); (Baskakov 1963: 151). Kazak ve Özbek Türkçesinde *keri* "ihtiyar" (Kenesbaev 1979: 4, 527), (Akabirov 1981: 2, 555) anlamında kullanılmaktadır.

kayıra (94b5) "tekrar" > *kayta* "tekrar" (Kenesbaev 1980: 5, 541); (Esemuratova 1988: 3, 101); (Baskakov 1963: 138); (Akabirov 1981: 2, 541).

kökçek (14b4) "iyi, güzel" > *kök* "mavi, yeşil" (Kenesbaev 1980: 5, 118); (Esemuratova 1988: 3, 10); (Baskakov 1963: 177); (Akabirov 1981: 1, 412).

köre (99b1) "göre" (edat) Kazak ve Karakalpak Türkçesinde *kör* "görmek" (Kenesbaev 1980: 5, 194); (Esemuratova 1988: 3, 16). Özbek ve Nogay Türkçesinde bu kelime kullanılmaktadır: *köre* "göre" (Baskakov 1963: 180); (Akabirov 1981: 1, 419).

süngüçilik (66a2) "süngü kullanma işi, sanat". Bu kelimenin Kazak Karakalpak Türkçesinde sadece kökü bulunmaktadır: *süngi* "süngü" (Kenesbaev 1985: 8, 423); (Esemuratova 1992: 4, 235). Özbek ve Nogay Türkçesinde bu kelime kullanılmamaktadır.

tigme (97a7) "her, değme" > *ti* "değme" (Kenesbaev 1986: 9, 145); (Esemuratova 1992: 4, 317);

(Baskakov 1963: 335). Özbek Türkçesinde *teg* "değme" (Akabirov 1981: 2, 152).

tüken (92b2) "tükenmek" Kazak Karakalpak Türkçesinde *tük* "hiç bir şey; tükenmek" (Kenesbaev 1986: 9, 328); (Esemuratova 1992, 4, 363). Özbek Türkçesinde isi *tugan* "tükenmek" (Akabirov 1981: 2, 217).

tüzge (101a7) "seviye, hiza" > *tüz* "hiza" (Kenesbaev 1986: 9, 310); (Esemuratova 1984: 2, 88); (Baskakov 1963: 368); (Akabirov 1981: 2, 219).

yarı (25a5) "yardım" Kazak Karakalpak Türkçesinde *jerdem* "yardım" (Kenesbaev 1979: 4, 39); (Esemuratova 1984: 2, 191); Nogay ve Özbek Türkçesinde *yardım* "yardım" (Baskakov 1963: 499); (Akabirov 1981: 1, 202).

yirge (3b8) "sıra, mevkii, makam" > *jerge* "mekkii, makam" (Kenesbaev 1979: 4, 91); (Esemuratova 1984: 2, 200); (Baskakov 1963: 116); (Akabirov 1981: 1, 249).

7. Anlamca Yakın Olmayan Kelimeler

Münyetü'l guzâfta geçen bazı kelimelerden bugünkü Kazak Karakalpak Nogay, Özbek ve

Türkiye Türkçelerinde ses bakımından benzerleri bulunmaktadır. Ancak bunların anlamları birbirlerinden farklıdır.

Örnek: *aç* (77 a6) "açmak" > *aç* "yırtmak" (Kenesbaev 1974: 1, 507508); (Baskakov 1958: 65); (Baskakov 1963: 54).

ohşa (81a2) "benzemek" kelimesi Türkiye Türkçesinde *okşa* "sevgi veya şefkat belirtisi olarak elini bir şeyin üzerinde yavaş yavaş gezdirmek veya ona hafifçe vurmak" (Eren 1988: 2, 1102). Kazak Karakalpak Nogay Türkçesinde *uksa* "benzemek" (Kenesbaev 1986: 9, 471); (Esemuratova

1992: 4, 381); (Baskakov 1963: 382). Özbek Türkçesinde isi *ohşa* "benzemek" anlamında kullanılmaktadır.

yaman (35a6) "kütü, fena" kelimesi Türkiye Türkçesinde *yaman* "(güç, etki veya beceri için) alışılmışın üzerinde olan" (Eren 1988: 2, 1587). Kazak Karakalpak Türkçesinde *jaman* "kütü, fena" Özbek ve Nogay Türkçesinde *yaman* "kötü, fena" anlamında kullanılmaktadır.

KAYNAKLAR

AKABİROV, S. ve diğerleri.

1981 Özbek Tilining İzohli Lügati. Toşkent: Rus Tili Naşriyoti, 1-2c

BASKAKOV, N. A.

1958 Karakalpaksko Russki Slovar. Moskova: Gosudarstvennoe izdatelstvo inostrannih i notsionalnih slovarei.

Baskakov N. A.

1956 Rusko Nogayski Slovar. Moskova: Gosudarstvennoe izdatelstvo inostrannih i notsionalnih slovarei.

1963 Nogaysko Russki Slovar. Moskova: Gosudarstvennoe izdatelstvo inostrannih i notsionalnih slovarei.

ERCİLASUN A. B ve diğerleri.

1991 Karşılaştırmalı Türk Lehçeler Sözlüğü. Ankara: Kültür Bakanlığı/1371.

EREN H. ve diğerleri.

1988 Türkçe Sözlük Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 549. 12 c.

ESEMURATOVA, R. ve diğerleri.

1982 Karakalpak Tilinin Tüsindirme Sözlüğü. Nüks: Karakalpakstan Baspası. 1-4c

KENESBAEV, I. K. ve diğerleri.

1974 Kazak Tilinin Tüsindirme sözdüğü. Almatı: Kazakistan "ĞILIM" Baspası. 1-10c.

REŞETOV, V. V.

1972 Rusça Özbekçe Lugat. Toşkent: Ukutuvçı Naşriyoti.